

371
C 77

1843 ~ 1943

СТО ГОДИНИ
НОВО БЪЛГАРСКО
УЧИЛИЩЕ
ВЪ ГР. ПЛОВДИВ

Културен ДСМ на ОФ
„Вл. Поптомов“
ДАРЕНИЕ

На библиотеката
„Владимир Поптомов“
при Манастирския дом
в София

дар от
7 юни 1985
София
автор: *г-н. Георгиев*

СТО ГОДИНИ

НОВО БЪЛГАРСКО
УЧИЛИЩЕ ВЪ ГР. ПРИЛЕПЪ

1843 — 1943

Тодоръ п. Адамовъ

ПРИЛЕПСКИЯТЪ УЧИТЕЛЪ КАТО НОСИТЕЛЪ НА БЪЛГАРСКИТЪ НАЦИОНАЛНИ ИДЕАЛИ

Още по времето на двойното — политическо и духовно робство на българския народъ, въ Прилепъ и Прилепско сѣществуватъ здрави и будни огнища на народна просвѣта. Това сѣ тихитѣ и тайнствени манастирски келии и частнитѣ училища на скромнитѣ и незнайни труженици за народна просвѣта. Въ тия манастирски келии и частни училища по това време на непрогледна духовна тъмнина продължаватъ да горятъ искритѣ отъ свещения огънь на Свети Климента Охридски. Въ тѣхъ се калява и поддържа здравиятъ националенъ духъ на народа. Оттамъ излизатъ и първитѣ народни просвѣтители — учители и свещеници.

За Прилепъ и Прилепско такива огнища на просвѣта сѣ манастиритѣ „Трѣскавецъ“ и „Св. Архангелъ“, частнитѣ училища въ с. Варошъ при Смичкови, въ Прилепъ при Кьорвезирови, Сарджови, Котета, свещ. х. Конст. х. Поповъ и др. Отъ тия училища излизатъ народнитѣ първенци и водачи, които непрекъснато работятъ между народа, за неговото духовно и национално опазване. И днесъ, спокойно може да се каже, че тѣхното дѣло се увѣнча съ успѣхъ.

Презъ 1835 година прилепскитѣ първенци, начело съ Хаджи Ристе Логотетъ и неговитѣ първи помощници Димко Ачковъ и др., успѣватъ да получатъ султански ферманъ за изграждане на българската черква въ Прилепъ, черквата „Св. Благовещение“. Нѣколко години по-късно — въ 1843 година Прилепъ има и първото народно училище. Това училище става не само източникъ на просвѣта и наука, но и стожеръ на българщината. Неговата роля, както въ борбата срещу духовнитѣ поробители — фанариотитѣ, така и въ политическитѣ борби, е грамадна. Презъ него, като учители минаватъ и възрожденцитѣ Йорданъ Константиновъ Джинотъ, Райко Жинзифовъ, Димитъръ Миладиновъ, Григоръ Пърличевъ, Кузманъ Шапкаревъ, Йосифъ Ковачевъ, Никола

Ганчевъ и др., а също и първенците на революционното движение въ Македония — Даме Груевъ, Пере Тошевъ и много други. Малко време следъ своето учителствуване въ Прилепъ, Даме Груевъ, заедно съ първите си другари, поставя въ Солунъ основитѣ на революционната организация и съ това на организираното революционно движение, което неимоверно бързо се разраства и обхваща цѣла Македония. Прилепъ не закъснява въ това отношение. Младитѣ прилепчани, възпитаници на солунската гимназия: Атанасъ Мурджевъ, Владимиръ Лютвиевъ, Александъръ х. Пановъ, Тодоръ Станковъ, Антонъ Тошевъ, Илия Балтовъ и др. основаватъ и сж първите апостоли на революционната организация въ Прилепъ. Учителътъ въ Прилепъ също намира своя пжть. Той напълно съзнава, че неговото мѣсто не е само въ училището между децата, а и навънъ всрѣдъ народа. Затова прилепскиятъ учител е начело на всички обществени начинания, било културно-просвѣтни, било политически. И като просвѣтителъ и като общественикъ и революционеръ прилепскиятъ учител е честенъ, дисциплиниранъ, трудолюбивъ и непримѣренъ идеалистъ. Неговата дейность е всестранна и той е навсѣкжде. Отъ създаването на революционната организация прилепскиятъ учител е винаги на челно мѣсто въ организираната борба. Той е по всички ръководни постове на организационнитѣ подѣления. Той е и войвода съ пушка въ ржка.

Следъ Илинденското възстание, учителитѣ сж пакъ първитѣ, които започватъ преорганизирането на градскитѣ и околийски революционни комитети и мрежи, съ огледъ на новосъздаденото положение. Никакъвъ признакъ на отчаяние или обезсърчение не може да се прозре въ тѣхната дейность. Въ Прилепъ тѣ започватъ да издаватъ нелегалния листъ „Шило“, а следъ него „Борба“, и отново поематъ ръководствата на околийски и градски революционни комитети въ ржцетѣ си. Подкрепени отъ всичко здраво и честно въ селата и града, тѣ започватъ страшната, но славна борба на животъ и смъртъ, борба за свещената свобода на родината.

Съ военния превратъ презъ 1908 година, така наречения „хуриетъ“, се създава нова обстановка, която преценена отъ хората на организацията, налага временно преустановяване на революционната дейность въ Македония и нагаждане къмъ новосъздаденото положение. Конспиративниятъ методъ е временно изоставенъ. Започва се легална борба, въ резултатъ на която изникватъ конституционнитѣ клубове. И тукъ инициативата е въ ржцетѣ на учителитѣ. Начело на прилепския конституционенъ клубъ пакъ сж учителитѣ.

Такъвъ бѣше учителътъ въ Прилепъ, такъвъ бѣше учителътъ въ цѣла Македония. Скроменъ, неизвестенъ и безза-

ветно преданъ на дѣлото, неуморимъ въ борбата, гордъ и твърдъ предъ врага. Затворътъ, тормозътъ и убийствата не го разколебаха и не го отклониха отъ тежкия пътъ, по който бѣ тръгналъ — да изпълни дълга си къмъ народа и родината си и да умрѣ за тѣхната свобода.

*

*

*

Единъ ноемврийски день — 17. XI. 1907 г. ст. ст. учителитѣ Георги Талевъ, Д. Поповъ и пишуция тѣзи редове трѣбваше да изпълнимъ нѣкои организационни работи изъ градската чаршия. Щомъ свършихме работата си, поехме обратно къмъ училището, за да сме навреме тамъ за следобѣднитѣ занаятия. За наша, и то не особено приятна изненада, ние забелязахме, че предъ насъ, по сѣщото направление, се движатъ двама отъ виднитѣ представители на властѣта — полицейскиятъ комисаръ Кадри Ефенди и ново-дошлиятъ отъ Цариградъ началникъ на жандармерията. Както посоката, така и времето — 2 часа следъ обѣдъ — по които бѣха тръгнали, бѣха нѣщо необикновено за тѣхъ и това веднага възбуди у насъ известно подозрение. Счетохме за по-благоразумно да промѣнимъ пътя и да заобиколимъ по други улици за къмъ училището. Едва влѣзли въ черковния дворъ, ние видѣхме, че нашитѣ подозрения действително не сѣ били напраздни, защото въ сѣщото време двамата полицаи вече влизаха въ училищното помѣщение. Явно бѣше, че идването имъ по това време не е за добро и за да се предпазимъ отъ всѣкава изненада, опразнихме джобовѣтъ си отъ всички компромитиращи книжа, които оставихме въ девическото училище. Сега вече, напълно спокойни, се отправихме къмъ мѣжкото училище. Озовахме се въ учителската стая тъкмо въ момента, когато директорътъ, покойниятъ Георги Трайчевъ, представяше единъ следъ другъ учителитѣ на двамата представители на властѣта. Нашето представяне, обаче, стана малко по-особено. То бѣ извършено отъ самия Кадри Ефенди, който веднага съ влизането ни стана и започна да ни представя на новия жандармерийски началникъ, а той, превърнатъ на слухъ и зрѣние, следѣше да не пропусне нито една дума отъ необичайно любезнитѣ препорѣжки, които Кадри Ефенди изобилно сипѣше по нашъ адресъ. И тримата бѣхме представени като много добри, честни и надежни отомански поданици, нѣщо, което самиятъ Кадри Ефенди знаеше най-добре отъ всички, че не е така. Тая твърде подозрителна любезность засили съмнението ни и ни направи по-предпазливи, още повече, че при-видно невинниятъ разговоръ, който се поведе следъ това: за работата въ училището и пр., сѣщо така не предвещава-

ше нищо добро. Въ момента, когато Кадри Ефенди, нѣмайки какво повече да говори, поднови своитѣ любезности къмъ тримата насъ, на вратата се почука и влѣзе единъ полицаѣ, който предаде на началника си една телеграма и веднага излѣзе. Малко следъ това сѣщиятъ полицаѣ отново дойде въ стаята и докладва нѣщо на началника. Последниятъ важно стана отъ стола си, изгледа ни високомѣрно и започна единъ по единъ да сочи учителитѣ и да имъ казва:

— Калкъ сенъ, чикъ дишери! (Стани ти, излѣзъ вѣнъ!) И това продължи, докато въ стаята останахме ние — тримата учители, директорътъ Георги Трайчевъ, учителитѣ Йорданъ Ацевъ и Йорданъ п. Ивановъ и архиерейскитѣ намѣстникъ свещеникъ Д. Янчулевъ. Сега вече подозрението напълно се оправда, и ние спокойно зачакахме да видимъ какво ще стане по-нататъкъ. За насъ бѣ явно, че попаднахме въ клопка. Това, разбира се, не ни смути. Мълкомъ, само съ погледъ, се разбрахме, че ще трѣбва да се държимъ твърдо и гордо.

Комисарътъ Кадри Ефенди нѣкакси извинително започна да ни обяснява, че по заповѣдъ на Хилми Паша отъ Солунъ, каймакаминътъ Шефкитъ Ефенди ни викалъ, за да ни съобщѣлъ нѣщо и да ни питалъ нѣщо за дипломитъ ни. Съ това, разбира се, той ни най-малко не успѣ да ни убеди въ причината на нашето задържане, и това ме накара да му подхвърля иронично:

— Кадри Ефенди, изиграхте ни, сега може да ни водите, кѣдето искате.

На това мое подхвърляне той не можа да устои и издаде радостъта си отъ голѣмия и добъръ ловъ, на който бѣше попадналъ, съ думитѣ:

— Ее, Тодоръ Ефенди, виждашъ ли, какъ ние съ кола хващаме зайци. Ако те викахъ да дойдешъ, нѣмаше да го сторишъ. Щѣше да избѣгашъ. Ако викахъ Гьоре и той щѣше да избѣга, а сега... съ кола зайци хванахме. Но, не бойте се — побърза да ни успокои — нищо лошо нѣма. Каймакаминътъ ви вика, само за да ви види и ще ви пустне.

И на това му лукавство не повѣрвахме и гордо му заявихме, че нѣма какво повече да приказваме и да се залѣгаме, а да ни води тамъ кѣдето трѣбва. Излѣзохме отъ учителската стая. Веднага ни обградиха много войници съ натъкнати на пушкитѣ ножове. Подкараха ни къмъ затвора. Трѣбваше да минемъ презъ чаршията. Улицитѣ гъмжеха отъ хора. Новината бързо се бѣ разнесла и всичко живо бѣ наизлѣзло. Изпратиха ни съ съчувствие и съ сълзи на очи.

Въ затвора, за наша изненада, намѣрихме задържани и: председателятъ на околийския революционенъ комитетъ Ив. Шабановъ, търговецъ, членъ на църковната община и аза

въ мездлича (съветникъ при каймакамина), Илия Миновъ, книжаръ, членъ на околийския революционенъ комитетъ и Данаилъ Раевъ, търговецъ, председателъ на градския революционенъ комитетъ, и тримата здрави, честни и преданни на дѣлото упорити прилепчани.

Ясно бѣше, че противникътъ добре бѣ замислилъ уда-ра си. Не можехме само да догадимъ каква е истинската причина за нашето задържане. Занизаха се день следъ день въ затвора. Ние продължавахме да сме въ неведение около нашето арестуване, никакво следствие, никакъвъ разпитъ. Контролътъ и бдителността върху ни бѣха твърде зорки, а отношенията коректни и внимателни. Гражданството, обаче, даде широкъ изразъ на своитѣ родолюбиви чувства. Затворътъ бѣ постепенно препълненъ отъ посетители, които никога не идваха съ праздни рѣчи. И това продължи така цѣли 100 дни, т. е. до деня на нашето освобождение.

Междувременно положението въ затвора почна да става отекчително. Властитѣ продължаваха да ни държатъ въ пълна неизвестностъ около нашето задържане. Това започна вече да ни дразни и ние решихме да предприемемъ нѣщо. Започнахме съ протестнитѣ телеграми до Хилми Паша, до руския цивиленъ агентъ Демеригъ, до австрийския — Мюлеръ и др. Резултатъ разбира се никакъвъ. Тогава решихме да изпратимъ въ Солунъ умния, упорития и твърдъ прилепчанинъ Стефанъ Миновъ съ прѣката задача да работи за нашето освобождение и да не се връща докато не успѣе. Сигурни бѣхме, че той е човѣкътъ, комуто и главата да падне нѣма да се спре предъ никакви прѣчки и ще изпълни възложената му задача. Въ Солунъ Миновъ започва съ телеграми и протести. Това разгнѣвило Хилми Паша, но Миновъ не се уплашилъ и продължилъ да работи. Разбралъ вече, че въ Солунъ не разполагатъ съ никакви конкретни доказателства за обвинението срещу насъ, той още повече засилилъ протеститѣ си. Най-сетне успѣлъ да предизвика намѣсата на цивилнитѣ агенти и да застави Хилми Паша телеграфически да нареди до прилепския каймакаминъ нашето освобождение. И точно на стотния день вечерътъ, когато се готвѣхме да си лѣгаме, съ силна стража бѣхме отведени при каймакамина, който ни прочете телеграмата на Хилми Паша, съ която последниятъ ни освобождаваше. Следъ кратко, но твърде остро пререкание съ каймакамина, ние бѣхме освободени, съ задължението три пѣти дневно да се явяваме предъ полицията.

Излѣзли на свобода, ние подирихме причината на нашето задържане. Ето каква бѣше тя. Революционната организация, като народна, събираше срѣдствата си изключително отъ народа. Най-здравата материална поддръжка ние

имахме отъ еснафитѣ, които никога не забравиха своя дългъ къмъ народъ и родина. Всички внасяха въ касата на революционната организация вноски споредъ възможноститѣ си — отъ $\frac{1}{4}$ до 4 турски лири годишно. По-богатитѣ, обаче, бѣха задължени съ по-голямъ данѣкъ отъ 4 до 25 лири годишно. Единъ прилепчанинъ, комуто наложенитѣ му 25 лири като че ли му се видѣли много, забравилъ достойнството си, решилъ да намѣри начинъ и се освободи отъ този налогъ. И го намѣрилъ. Взелъ квитанцията, която на дѣвѣри предварително му била връчена, и по съвета на единъ свещеникъ съ доста низѣкъ моралъ, предава квитанцията на каймакамина, като му посочва и кои учители и граждани следва да бѣдатъ арестувани. Каймакаминътъ, считайки, че е попадналъ на добра следа, веднага прави докладъ на Хилми Паша, който отъ своя страна нарежда незабавно да бѣдатъ задържани посоченитѣ лица и по административенъ редъ да бѣдатъ изпратени на заточение. Заточението, по неизвестни за насъ причини, въ началото бѣ забавено отъ самитѣ власти, а после, съ бързо взетитѣ мѣрки и протеститѣ до Хилми Паша и цивилнитѣ агенти, окончателно осуетено.

Следъ освобождението ни отъ затвора, кждето нито за моментъ не забравихме да се държимъ съ достоинство и честъ, отговарящи на морала на македонския революционеръ, ние трѣбваше да се подчинимъ на една твърде неприятна и ограничителна мѣрка — да се явяваме, както спомѣнахме и по-горе, три пѣти дневно въ полицията. Чувствайки се вече на свобода, тая полицейска мѣрка като че ли ни тежеше повече отколкото самия затворъ и затова постепенно, незабелязано за полицията, ние сами ѝ турихме край, като престанавме да се явяваме.

Започнахме и занаятията въ училището. Колегитѣ, които бѣха останали на свобода, не бѣха забравили да изпълнятъ дълга си и доброволно бѣха поели обучението на нашитѣ отдѣления по време на задържането ни.

Междувременно, нуждитѣ на околията и на околийската революционна мрежа наложили по време на нашето отсъствие избора на новъ околийски революционенъ комитетъ, въ чиято услуга ние веднага се поставихме.

Колкото всичко това, което стана, отъ момента на нашето задържане до нашето освобождение, ни бѣше вече напълно ясно, толкова полицията бѣше въ пълно недоумѣние. Прилепскитѣ полицаи не можеха да проумѣятъ и да си простятъ, че следъ като за всички е ясно, че съществува революционна организация и следъ като главнитѣ ѝ ръководители, онѣзи, които подържатъ четитѣ, които събиратъ срѣдствата и пр., сѣ били единъ пѣтъ въ рѣцетѣ имъ, да

нѣматъ доказателства и достатъчно улики за всичко това и да сж принудени волю неволю да ги освободятъ. Обискитѣ зачестиха, но резултати пакъ нѣмаше. Никакже никакъвъ документъ не може да бжде заловенъ. Никакви шпиони не можеха да помогнатъ на полицията, защото въ Прилепъ въобще нѣмаше шпиони. Ако може да се посочатъ една-две случки, като тази на нашето арестуване, залавянето на нѣкои нелегални и пр., то тѣ се дължаха въ всички случаи или на злоба, на недомислие или на небрежностъ. Всички тия обстоятелства караха полицаитѣ да бѣснѣятъ отъ ядъ предъ безсилието си и да засилятъ още повече бдителността си. Една непредвидена случка, станала на 10 май 1908 година, обаче, имъ помогна донѣкѣже. Сѣщия день вечеръта, четата на прилепския войвода Мирче Найденовъ е на пѣтъ къмъ с. Топлица. Никой и не подозира, че по билото на планината между селата Топлица и Никодинъ е залегналъ аскеръ, който зорко следи всѣко движение въ и около селото. Затова четата най-спокойно влиза и се настанява въ селото. Но още не свалили пушкитѣ си, дотичватъ селскитѣ патрули и донасятъ, че цѣлото село е обградено. Войводата, виждайки примката, въ която е попадналъ, решава да напусне селото, за да го спаси отъ изгаряне и безчинства. Но по настояване на селянитѣ той остава и четата се скрива въ нарочното скривалище на една отъ селскитѣ къщи. Настѣпва нощъта пълна съ тревога и неизвестностъ. И дветѣ страни сж на щрекъ и се дебнатъ. Цѣла нощъ мало и голѣмо е будно и следи и най-малкото движение на аскера. Последниятъ сѣщо бди и следи да не пропустне нищо да излѣзне вънъ отъ селото. Презъ нощъта, обаче, единъ отъ селянитѣ, който не успѣлъ да скрие пушката си, пълзешкомъ излиза отъ селото, стига до гробищата и тамъ я заравя. На връщане той бива забелязанъ отъ аскера. Уплашенъ, че пушката може би ще бжде открита отъ аскера и това ще даде поводъ да се търси и друго орѣжие въ селото, той решава отново да се върне на гробищата и да си я прибере. Сестра му, смѣла и надарена съ здравъ разумъ селянка, намира, че е по-благоразумно, не той, а тя да отиде и прибере пушката. Така и става. Посрѣдъ нощъ сърдцатата и преданна на дѣлото селянка отива до гробищата и прибира пушката. Това движение на брата и сестрата не останало незабелязано отъ будното око на аскера. На сутринъта обрѣжътъ около селото започва да се затѣга. Всички мѣже сж извикани вънъ отъ селото и отъ тѣхъ се иска да предадатъ четата. Отказътъ имъ, обаче, е твърдъ и категориченъ и стига дори до тамъ, че тѣ подписватъ декларация, съ която заявяватъ, че селото е чисто. Това, разбира се, не може да заблуди войската. Започва се най-щателенъ обискъ на

всички селски къщи, като част от войниците почват да ровят из гробищата. Четата, скрита в скривалището, с заредени пушки, всеки момент чака да бъде открита. Намърението на войводата е с огън да си отвори път и да пробие обръч на аскера. Но Богъ, който винаги е покровителствувал народното дѣло, и сега не забрави да се намѣси. Върху отвора на скривалището спокойно лѣга единъ волъ и бавно започва да преживя храната си. На два пъти войниците претърсват къщата, но и двата пъти безуспѣшно. Спокойниятъ и благъ погледъ на кроткото животно не вдъхва никакво подозрение, а четата, безъ да знае за случайния си спасител, чувайки стѣпките на войниците надъ главитѣ си, въ крайно напрежение, готова всеки мигъ за действие, успѣва да запази самообладание и да изчака последния моментъ, който за нейно щастие и за щастieto на селото свършва така неочаквано благоприятно.

Преравянето на гробищата, обаче, е по-резултатно. Тукъ войниците успѣватъ да откриятъ скрити въ единъ гробъ богата революционна архива, литература, 451 писма, шифровани и нешифровани и др.

Когато всичко това става въ с. Топлица, селянитѣ отъ околнитѣ села Трояци, Бѣловодица, Плетваръ съ безпокойство и смутъ въ душата следятъ какво става въ селото и за всичко държатъ въ течение ржководителитѣ отъ града.

Първата вестъ въ града получихме на връхъ день Св. св. Кирилъ и Методий — 1908 година, рано сутринта, отъ специаленъ бързъ куриеръ, който дойде въ училището тъкмо въ момента, когато започвахме празнуването на народния празникъ. Сърдцата ни се свиха отъ болка. Положението въ селото бѣше такова, че действително не можеше да се очаква нищо друго освенъ най-лошото. Вестта донесена отъ втори нароченъ куриеръ, обаче, разведри душитѣ ни и ни зарадва. Всичко бѣше минало неочаквано благополучно. Войската се оттеглила, като взела съ себе си намъренитѣ книга и задържала нѣколко селяни. Радостта обвзе и цѣлия градъ. Народното празненство стана двойно. То не бѣ и прекъсвано, тъй като ние, учителитѣ, които бѣхме известени за случката въ с. Топлица, я разпространихме едва следъ като дойде втората вестъ, че всичко е минало благополучно.

Намъренитѣ въ гробищата на село Топлица писма, архива и др. биватъ веднага изпратени на Хилми паша въ Солунъ. Шифрованитѣ писма сж дешифрирани. Не следъ много нашитѣ хора отъ Солунъ ни уведомиха, че между Солунъ и Прилепъ се размѣнятъ бързи шифровани телеграми и че за Прилепъ се готви нѣщо лошо. Ние въ Прилепъ и безъ това не бѣхме се забавили да вземемъ предоохрани-

телни мѣрки, защото за насъ бѣше ясно, че се намираме предъ разнищването на една афера. Членоветъ на ръководнитѣ революционни тѣла станаха крайно осторожни. Тѣ спѣха по други домове; въ училището по време на занятията работѣха съ наблюдатели, които следѣха за всичко подозрително около училището. Въ чаршията сѣщо не отиваха.

Властитѣ отъ своя страна не преставаха да работятъ усилено за пълното разнищване на аферата и за залавянето на набелязанитѣ опасни легални революционери, които, по преценката на Хилми паша, бѣха по-опасни за държавата.

Единъ день нашитѣ наблюдатели въ правителствения домъ ни донесоха, че сѣ пристигнали много нови полицаи и стражари. День — два следъ това ни уведомиха, че е пристигнала и нѣкаква комисия, ужъ по ревизия на жандармерията. Тѣзи донесения за насъ бѣха важни указания, че се готви новъ и голѣмъ ударъ срещу хората на Организацията. Той и не закъснѣ. Единъ день, когато всички бѣхме събрани въ училището, за да довършимъ учителскитѣ си задължения въ края на учебната година, въпрѣки поставенитѣ наблюдатели и взетитѣ предоохранителни мѣрки, съвсемъ неочаквано полицията нахълта въ училището. Докато тя, обаче, се суетеше и търсеше директора, всички учители, които бѣхме търсени отъ полицията, успѣхме да се измъкнемъ незабелязано и сѣщия день да напуснемъ града, защото предполагахме, че градътъ ще бѣде обсаденъ и претърсенъ, както и това е станало.

Вахри бей, председателтъ на комисията натоварена отъ Хилми паша да ръководи издирванията и ареститѣ по топличката афера, български възпитаникъ, свършилъ педагогическо училище въ Ломъ, побѣснѣва отъ неуспѣха си. Въ яда и безсилието си той арестува много граждани и всички учители, макаръ и сѣ нищо не провинени, но веднага ги пуска съ нареждане още на другия день пакъ да се яватъ при него, като междувременно кажатъ и на укрилитѣ имъ се другари да се яватъ и тѣ въ полицията. На другия день за неприятна изненада на голѣмия полицаи, не само че не се явяватъ търсенитѣ отъ него учители, но и отъ онѣзи, които бѣха задържани предишния день, се явяватъ само нѣколцина, а останалитѣ забѣгватъ и се присъединяватъ къмъ избѣгалитѣ още отъ училището учители. Вахри бей прибѣгва до последна хитростъ. Той вика директора Георги Трайчевъ и му заповѣдва да му доведе всички учители, за да имъ предаде нѣкакво нареждане на Хилми Паша. Директорътъ, разбира се, не може да му помогне, защото и самъ той не може, нито знае гдѣ да намѣри учителитѣ. Мислейки, че ще може да предвари бързината на организаци-

онната мрежа, Вахри бей изпраща бързи потери по всички села да гонятъ забѣгналитѣ. И това е безрезултатно. Потеритѣ се завърщатъ съ празни рѣще, а въ сѣщото време търсенитѣ отъ тѣхъ учители сѣ подъ топлата грижа на всички селяни.

Тѣкмо когато Вахри бей е въ пълно неведение и се чуди какво да предприеме, за да не се провали окончателно, настѣпва брожение срѣдъ войската и полицията и се прогласява „Хуриета“. Вахри бей, който по принадлежностъ е младотурчинъ, изпада въ неудобно и опасно положение предъ старотурцитѣ въ Прилепъ и е принуденъ да търси закрила и съдействие, тѣкмо отъ тѣзи, които трѣбваше да преследва — отъ хората на Организацията. Между другото тогава той разкри каква е била задачата му: да залови провиненитѣ учители, да ги изправи предъ извънреденъ сѣдъ, председателствуванъ отъ него, да ги осѣди на смъртъ и веднага да изпълни присѣдата.

Така, пакъ по една щастлива случайностъ, надвесилата надъ Прилепъ страшна опасностъ, да види своитѣ водачи увиснали на бесилка срѣдъ Атъ пазаръ, биде избѣгната. Гранитната скала на народъ и интелигенция, винаги еднородни и единомислящи, устоя и на това изпитание. Опасността премина. Тревогата и напрежението изчезнаха и отново всички заедно заработиха по новъ начинъ и съ нови срѣдства, наложени отъ станалата промѣна.
